

SAWI BAM AFĒRIKAYE KĒLA HAKKIYA KAMBE-A JAMAWAYE-A HAKKIYA KAMUYE AFĒRIKALAN WUJĒNAYE

Translated by: Michel Bodet Mai Moussa Mai

Awowa aniye kēlan fandana :

Kal burwoye- Maanawa (curo fisarduyen bawo)

Kal 2- Kamuwaa gayirdu baworo dio

1. Larduwadē kamuwaa gayirduye naptunju fin yayen baworo dioro mēldai, jawalla jussana jawal wadayen, kidaramben-a gadeyen-a tuluwolan. Adēa dioro larduwadē nia ania ngojana :
 - a) curo Bamnja lardu nodoyen-a kakkaduwa gade wada wujanaye-an hal nankalkal katte kwanga-a kamu-aye, burwon ruwudēnnia, ruwujai koro tilan faidadairo tabbaccagai ;
 - b) awowa wadawa wujana-a wadawa jussana-a cattuluwe tayilan kida kalkallo tēdi har tayi awowa ania dio dapcagai-a wowomja-a curon : jiriya gayirduye-a awowa dioro diwi-a samma kanji nanlewa-a kēji fanda-a kamuwayero kuttudē ;
 - c) jēktuwa kamuwaye curo niawanja siasaye, wadawa, fasalla-a kidawa fuwumbuiye-a koro awowa gade samma kēndēgai wujana-adēa casakki ;
 - d) nasha gayirda jawal hakkiyen kamuwaa wujēna tēdi kērgadēn, karwun yassayiye koro ngēla mada ;
 - e) niawa bēlaye, larduye, kēryeye, cidiye jiriya kamuwa gayirduye sammaa baworo dioro ngodēnadēro duno tio.
2. Larduwadē fasalla-a jiriya- hal naptu curo jamayen-a adayen-a kamu-a kwanga-a wujēnaa falduro nia ngojana jamaa nēngawa lawar njoyen, alamda lawar njoyen alamdulan. Adē ye adawa diwi diwi kēla nangana-a nankura-a kwangaye bi kamuye bi kida adē kamuye, adē kwangaye kēlaro takkēnadēa baworo dioro.

Kal 3- Hakki daraja fandoye

1. Kamu fi yayero daraja adamgēnaye njo koro hakkiyanju adamgēnaye asudu-a sēriwodu-adē wajēpcēgēna.
2. Kamu fi yayero naptunju nankamuye-a rawonjun fuwumbui kēlanjuye cēdi-aro daraja njodē wajēp.

3. Larduwadē wadawa jussana cattuluwi koro tayilan kida cadi kamuwan faidadu fi yayea bi kamuwaro kuttu njæddo fi yayea daptuwuro.
4. Larduwadē wadawa jussana cattuluwi koro tayilan kidajai hakki kamuye kanji darajanju darajadu-a jiri basari fi yaye masammanno basari færdula-a manakuttu-aro tia særiwoduro.

Kal 4: Hakki roa dæga-a kæjin dæga-a særiwo-aye

1. Kamu fi yayero kændægainju darajadu-a kæjin dæganju-a tiyincu særiwodu-a wajæpcægæna. Kamun faidadu, tiro wowom gænaduwi bi awo adamgænaro kuttu njæddo jiri fi yayea njæddodæ dapkadaro waljo.
2. Larduwadē wadawa jussana tayilan faidada ania dioro ngojai:
 - a) wadawa basari kamuwaa wujana jiri fi yaye curon tado niadænni bi dunoye, gæragadan bi feden tædi daptuwuro;
 - b) wadawa gade, kakkaduwa kidarambe, jamala, arsiyi wujana-a gade-a fi yayea cattuluwi basari kamuwaa wujana fi yayero kaduro, tia wowomduro, tia baworo dioro;
 - c) dalilla- kængairamma-a basariya kamuwa casaiye asudu koro jawalla jussana tayiro kaduye-a baworo dioye-a ngodu;
 - d) alamda nanlewaye jawal fasalla ilmu njækkæraiye-a lawar jamaro njoye-a duno tio yasara so, awowa adaye so, kælaro takkæna so casakke kamuwa basari casaidæa baworo dioro;
 - e) am kamuwa basarjaidæa wowomdu koro fasalla kamuwaa canja gairo kalaktuye dio;
 - f) dawariya-a kidaramma lawar njoye, na cayero kalakktuye, kamuwa basari casanadæro særæm njoye dio;
 - g) sawur tadawayero kadu-a tia wowomdu-a, am sawur adæa diowudæa fuwu sharayero yado koro kamuwa tajirwa adæ wujænadæa særiwodu;
 - h) karwun kamuwaro rawonjalan gæni njæddo fi yayea daptu;
 - i) kunguna baitumballe jussæna-a gade-a madu, awowa basari kamuwa casaidæa yakkæme kadu-a baworo dio-aye kæla kuro-a dio-aro ;
 - j) larduwa na awo adæ tædidæn, shara karmoye kamu curo-a cækkæmbi-a cædaiwaworo tabbattuwi;
 - k) kamuwa-a kwangawa-a fuduwa tayi naptu hijirawuye cadidæro kalkallo ngasayi koro kamuwa hijirawudæ særiwo ngæla-a kunguna hakki duniala hirirawuye wuljænadæ gai-a karta dandi-a kakkaduwa gade-a cawandiro tabbattuwi.

Kal 5- Adawa diwi baworo dio

Larduwadē adawa diwi jiri fi yaye hakki kamuwayero kuttu jiri duniala gai gānidēa dio dapcagai koro wowomjai. Larduwadē wadawa samma-a jawalla gade-a ngojai adawa ania baworo dioro:

- a) jaman wunduma koldēnnirola kēlafērēm jawal fasalla lawar njoyen, alanda lokkollan bi kēndēgairambelan tēdiyen kēla adawa diwi aniyen njēddo ;
- b) wadawa-a wowom gēnadu-an basari kamurambe, redu, basari kamurambero fanduwe karwun njēddo bi kēlanēmbo karwun njēddo-a fi yaye-a awowa dioro diwi gade-a dioro daptuwu ;
- c) bana jussēna kamuwa awowa diwi caddēnadēro jawal lowotordiyen, sharayen, galalan, ilmu kudolan kēlanjan faidadarō kudo ;
- d) kamuwa tajirwa awowa diwi aniye bi basari jiri fiye yaye, kojēgēnaye kasaktunambuyē cuwandidēa sēriwodu.

Kal 6- Niya

Larduwadē casakke kamu-a kwa-a hakki nankalkallen kēji fanjai koro niyalan tayi samma kalkallo waljai. Adēa dioro larduwadē wadawa jussana ani tadoro cattuluwi:

- a) niya fima rawo-a kasattu-a tayi yindiyen gēnia, tēdiwawo;
- b) kērwu niya dioye feroye gēnanju kērwu 18;
- c) Kamu fallā dēgadē tima jiri niyaye tēragēna duno tidēro. Hakkiya kamuyē curo niyaye-a curo jama fannjuyē-a naptunju kemiyaye-adēro bana cakkudi sēriwodai;
- d) niya fi yaye jawal jussēnan tēdēna nodi, tēdēnaro kakkadun ruwujai koro wada larduyē wuljēnadē gai curo bamben ruwujai;
- e) kamu-a kwa-adē fandane jiro niyanjaye-a na kēndēgairamnjaye-a kērejai;
- f) kamu niya cēdēnadē hakki cunjun faidaduyē-a jiri cēragēnaro cunju runjun bi kwanjuyēan faidaduyē cēdana;
- g) kamu niya cēdēnadē hakki nankam larduyēn dēga-a nankam larduyē kwanjuyē fando-ayē cladana;
- h) kamudē kanji nankam larduyē yallanjayēn fandoyēn hakki faldēmaa cēda wadawa larduyē-a sēriwo larduyē wuljanadē gai gēni cannadēro kajia;
- i) kamu-a kwa-adē kēla tilonna kēji jamaye-a sēriwo-a yallanja alamdu-aro bana cawudi;
- j) curo naptu niyayēdēn kamuro lēman kēlanjuyē fando-a rawonjun nodo-a wājēpcēgēna.

Kal 7- Runēm bēna-a dēptu-a niya namdu-a

Larduwadē nia wadawa jussana tuluwoyē ngojana kwangawa-a kamuwa-a kēji hakkiyadēmayē sa runēm bēna-a dēptu-a niya namdu-a wakkajaiya fanjaro. Kēla adēyēn, ngainin tadoro carui:

- a) runəm bəna-a dəptu-a niya namdu-adə shararamlan tadi;
- b) kamu-a kwa-adə runəm bəna, dəptu bi niya namdu kororo hakki faldəmaa cada;
- c) sa dəptu bi niya namdu bi runəm bəna wakkajiya, kamu-a kwa-adə hakkiya-a awowa tayiro wajəpcəgəna-a kəla yallanjayen cadana. naptu fi yayen awo madi kuradə tima awo yal cəragənədəa dio;
- d) sa dəptu bi niya namdu bi runəm bəna wakkajiya, kamu-a kwa-adə hakki ləmanna tayi yindiye curo naptunja niyayen ganjanaa kalkallo dagarduye cadana.

Kal 8 : Shararambo leda-a fuwu wadayen kalkallo səriwodu-a

Kamuwa-a kwangawa-adə fuwu wadayen hakkiya kalkaldəman faidada koro hakki səriwoye-a riwa fando kalkal wadaye-an faidada. Larduwadə jawalla jussana fi yayea majai ani wakkajaro:

- a) kamuwa sammaro bana-a kidaramma shararambe-aro ngawo-a;
- b) niawa ngowada bəlaye-a larduye-a kəryeye-a cidiye-a kamuwaro na bana njukkodo-a kidaramma sharayero-a ngasaaro tadənaro bana kudo;
- c) kidaramma alamduye ngəla-a kidaramma jussana gade masammanne kamuwaye-a kokta koro jama sammaro hakkiya kamuyen kəlafərəmda njəddon;
- d) kidawu wadan aji fin yaye kida diowudəro ilmu njo rakca ngəlaro fisarja koro nankalkal hakkiye katte kamu-a kwanga-ayedən kida kalkallo cadoro;
- e) nanngəwu kwangawayea kalkal kidaramma sharayen-a tayi wadan kida cadi-ayen;
- f) wadawa-a kəndowa gayirdu diowu-a faldu hakkiya kamuye fuwu juwo koro səriwo cuwandoro.

Kal 9- Hakki sawi siasaye-a nia ngoda-aro mukko njakkoye

1. Larduwadə kəndowa faidaa cadi nodo wunduye mukkonju cakki-a koro nanngəwu kamuwaye-a kwangawaye-a kalkal curo mukko njakkoyen curo siasa lardunjayen jawal kəndo-a wada larduye-a koro wadawa gade-a casakke ani yojai:
 - a) kamuwadə gayirdu fima bawoalan walawala fi yayea cadi;
 - b) ndaran yaye na walawala tədiden nanngəwu kamuwaye-a kwangawaye-a kalkallo walji;
 - c) kamuwadə sawawa kidaye kwangawa-a kalkal ndaran yaye na awowa siasa –a fasalla fuwumbui larduye-a ruwujai koro casakke tayilan faidadaidən;
2. Larduwadə casakke ndaran yaye na nia ngodiden kamuwa ngəwu isane mukkonja casakki.

Kal 10- Hakki nanlewaye

1. Kamuwadə hakki curo hangalsango bawoyen dɔgaye cadana koro hakki nanlewa dɔga fuwu juworo mukkonja njakkoye cadana.
2. Larduwadə kamuwaro jawal jussəna majagai kamuwa ngəwu awowa aniro mukkonja casakkoro caluworo :
 - a) fasalla alanda kəla nanlewa-a nanlewan dɔga-ayen ;
 - b) dawariya-a sawiya kaduye-a nodoye-a wada kəla lawalaye bəlalan, lardulan, kəryelan, cidilan, dunialan;
 - c) dawariya bəlawaye, larduwaye, kəryeyaye, cidiyaye, duniaye nia ngodaye səriwo tiyiye, jamaye-a sharaye-a am kənde majaiye, hijirawuye, am dunon cawudənaye-a am bərdana-aye masammanno kamuwaye;
 - d) na dawariya nodo na napcanaye tɔdi fiyen koro nawa gade am cawarəne isane napcanayen, hijirawu, dunon casakke isana, am bərdana masammanno kamuwa;
 - e) nashawa fasalle, ruwu dioye koro fasalla walləme tandoye-a ngawo lawala cerənayen amba bəlanya cayero kalakkanaye-an kida dio.
3. Larduwadə jawalla jussana majai kunguna kəla sojiyayen tedidəa gəna jagarduro fuwumbui jamaye nangaro masammanno fuwumbui kamuwaye nangaro.

Kal 11- Kamuwaye səriwo curo lawala barimialan

1. Larduwadə nia ngojana wadawa hakki duniala adamgənaa wujana sa lawala barimia cijiya jamaa leji masammanno kamuwaa tayilan faidadaidəa, darajaduro koro casakke daraja cadoro.
2. Larduwadə awowa tayiro dolero waljəgəna nasha hakki duniala jamaa wujənayedən, lawala barimia cijiya, amcələmdəa səriwojai kamuwa curonna jama fiyen kasarga yaye.
3. Larduwadə nia ngojana kamuwa larduro kəndero caworəna, hijirawu, dunon cawudəna bi bərdanadəa aniro səriwojai: basari jiri jiri, dunon mada, jiri gade fərdulan faidaduye koro basari jiri ani gaidə biwuwa kəriwuye, kamcejiye koro am biwu ani gai cadənadəa fuwu shararam adəma kidanjuyero casadiro tabbaccagai.
4. Larduwadə jawalla jussana sammaa majai bare tada fima masammanno fero fima kərwu 18 cədənənidə hangalsangoro mukkonju cakkənniro koro tada fimaa nansoji cadoro ngojanniro.

Kal 12- Hakki alamdaye-a ilmu fandoye-a

1. Larduwadə ani wakkajaro jawalla jussana sammaa majai :
 - a) kamuwaa gayirdu jiri fi yaye baworo dio koro kanji alanda-a ilmu njo-ayen wunduye kamanjua kojənnin cawando cado ;

- b) awowa kwanga-a fero-a gayirdu cawudi curo kitawuwa yallayen, fasalla ilmu njækkæraiye-a jawalla lawar njoye-an dasaana sammaa baworo dio ;
 - c) kamuwaa masammanno feroa dunon koda fi yayero særiwodu, lokkol son, na ilmu njoye gade son kæla hangalnja sango færdunjan faidadu madayelan koro wowom am awowa ania cadidæa cædai cattuluwo ;
 - d) kamuwa tayiro dunon koda fælejaane tayin faidadana-a færdunjan faidadaro hangalnja casangæna-adæro gala cado koro kidaramma tayia nanja caye gairo kalaktuwu majaa ;
 - e) mana kamuwa-a kwangawa-aye-a alamda hakki adamgænaye-a curo fasalla ilmu njækkæraiye fi yayen cado koro sa musheya lokkollero ilmu tækkæraidæ yen cado ;
2. Larduwadæ jawalla awowa taruiye ani sajaro majai:
- a) fuwumbui kælafæræm kamuwaye;
 - b) fuwumbui alamda-a kamuwaro ilmu njækkærai-aye aji fi yayen koro ilmu tækkærai fi yayen masammanno ilmu kimiya-a dawari-ayen ;
 - c) fuwumbui ferowaa lokkol-a nawa gade ilmu tækkærai-an ruwuduye -a yakkæme nadæn napcaye-a koro sawi fasalla ferowa lokkol daden kojanaye.

Kal 13- Hakki nasha kungunayen-a særiwo jamaye-a

Larduwadæ wadawa-a kakkaduwa gade kamuwaro kanji sa fandoyen kwangaa kalkallo walja kida madalan, curo kidayen fuwu bon, kidawa gade kunguna wujanaro ngasaworo mæse ci cattuluwi koro tayilan kida cadi. Adæa dioro nia ania ngojana:

- a) fuwumbui nankalkal jawal kida fandoyen;
- b) fuwumbui hakki kida jirinja tilon kamu-a kwa-aye alwasi kalkal wunduma kamanjuaye kojænni fando;
- c) kidawu ngodu, curo kidayen fuwu bo, kamuwaa kidan dudu ani wakkajaiya, wunduye nojænan tædo koro hangalsango færdulan faidadu madaro na kidarambe tædiro mældu koro daptuwu;
- d) kamuwaro mæse tio wunduma tayia cakkænnin kidanja kæreduyen koro tayia tayilan faidadu-a wurawanja kidaye hakkiyanja landun so, wadawa tayilan kuro kida cadi son nowada ye mæse tina yedæa særiwodu;
- e) jawalla fuwumbui-a bana kudo-a saniawa-a kidawa kunguna fandoye kamuwaye, masammanno kælanjaye cadi-aye madu;
- f) kidaram særiwoye-a asiransæye-a kamuwa kida gomnatiye gæni cadiro kokca koro kælafæræm tayiro tæddo mukkonja casakkoro;

- g) kərwu gananju kida dioye nodo, tadawa kərwu adəa cadannidəro kida dio daptuwo, yallan faidadu jiri tədi fi yayero məlduwu koro daptuwo masammanno ferowaro walyeraa;
- h) kida kamuwa curo fadoyen cadidəa isakəjiduwuro jawalla jussana madu ;
- i) kamuwaro mərse tio batalla kənjambiye alwasi kawu casambiro ti koro ngawo casambənaye ti cawandiro adə kidaram kəmaa bi gomnatiyen kida cadiyen kal;
- j) kamuwa-a kwangawa-a karo wunduma kamanjuyea kojənnin biyajiro tabbattuwo;
- k) kamuwa kidawudə hakki kunguna-a awowa gade kwanja-a yallanja-a wujana curo kidanjayen jiri kwangawa cawandidə gai tayi ye cawando;
- l) ba-a ya-ama nankurowo yallanja alamdu-a kəjifanda yallanjaye-a kəlaro ngojai, ngawonjan duwon gomnati-a kidaramma kəmaa kəlaro gəna laa ngojai;
- m) wadawa-a kakkaduwa jussana-a tuluwo kamuwan faidadun bi kamuwaa yakkəme səlma kənjənaye dioro bi awo darajanja bassiro məlduwu.

Kal 14- hakki nanlewaye-a kulasta kənjambirambe-a

1. Larduwadə hakkiya kamuye jawal nanlewayero daraja cadi koro casakke fuwu juwui har nanlewa fərduye-a kənjambiye-a dawunno. Hakkiya ani ania cada:
 - a) hakki nantadambe curo noda;
 - b) hakki yalla njambonjaye-a nanngəwu yallaye-a kənjambi kastaye-a niaduye;
 - c) rawonəm dawari kənjambi kastaye kəredu;
 - d) hakki kasuwawa fərdun ngodai-a biris sidaye-aro kəlanja kaduye-a tayia kaduye-a ta;
 - e) hakki kəla nanlewanjaye-a nanlewa rokko dasaanaye-a masammanno sa kasuwa fərdun ngodi-a biris sidaye-a ngojanan lawar fandoye ta, jiri dunian tədi nodənədə gainin;
 - f) hakki alamda kəla kənjambi kastayen fandoye.
2. Larduwadə ani yojaro jawalla jussana majai:
 - a) casakke kamuwa kidaramma nanlewaye ngəlaro, kunguna jau gənin na jauru kastənnin ngasayiro cadi, ngaima koro kanji fasalla lawar njoye, alamduye-a lawar kamuwaro njoye masammanno tayi bələdeyan dasaanayedən;
 - b) kamuwaro curoaro ngal curoye-a ngawo kənjambi tədənaye-a sa tada cakkəmbi-alan njəddo koro kidaramma dasaanadəa ngəlaro kalaktu;
 - c) hakki kamuwaye kənjambinjaye səriwodu masammanno banna lowortodilan tədi kasattu sa dunon mada bi curo ngoda nangua tədənən bi sa curo ngodadə cakke yadəye bi tada curoyedəye nanlewaro tajirwa laa cukkudiya bi ronjayemaro waljiya.

Kal 15- Hakki səriwo kəmboye

Larduwadē casakke kamuwa hakki kəmbo ngəla ye jussəna ye fandoye cawandi. Kəla adəyen jawalla jussana ani yojaro majai:

- a) casakke kamuwa ingi kənjaro ngəla-a awowa fadon kannu fuduye-a cidi-a dəlwuwa nema baredu-aye cawandi;
- b) kamuwa səriwo kəmboye cawandoro jawalla kəmbo kudoye-a captuye-a majai.

Kal 16- Hakki fado jussənaye

Kamudə ye kongwa gai hakki fado gandoye jawal fando kəjiyen na kəndəgairam ngəlaan cədana. Adə nangaro larduwadē kamuwaro, awi jiri naptunjaye yaye, fado jussəna majagai.

Kal 17- Hakki kəndəgairam adala ngəlaye

1. Kamuwadē hakki kəndəgairam adala ngəlan dəgaye-a siasawa ada wujana fi yayero mukkonja njakkoye-a cadana.
2. Larduwadē jawalla jussana sammaa majai kamuwaye ruwu siasa adalayero aji fin yaye mukkonja njakkodəa dunoajagaro.

Kal 18- Hakki kəndəgairam tayir dəgaro kəjiye

1. Kamuwadē hakki kəndəgairam tayirnin dəgaro kəjin dəgaye cadana.
2. Larduwadē jawalla ania dioro jussana majai:
 - a) mukko njakko kamuwayero jauru damaa curo fasal, nodo, səriwo kəndəgairambero koro arsiyi cidiyen ndaran yaye jussənaro faidadu tədiro dio;
 - b) ilmu mada-a kunguna njejo-a nasha awo latərik-a kannu panoye-a wujəna-a dawariya madi-a dawari lawar njoye-a koro kamuwaro tayin faidadu-a kəlanja kuro-a buduro kalaktu-aro duno njo;
 - c) fuwumbui nodu kamuwaye nasha dawariya larduyea banaduwu-a səriwodu-a;
 - d) nodo-a jiri gadero falda-a captu-a budu fadoye baworo dio-aye kəlan wada tuluwo;
 - e) curo capta-a sawur-a budu sumba baworo dio-ayen na jussana darajaduye kəla kuro.

Kal 19- Hakki fuwumbui tussiyə

Kamuwadē hakkinja fuwumbui tussiyen jauru kəjifanduye hakki cadana. Kəla adəyen, larduwadē jawalla jussana sammaa ania dioro majai:

- a) curo sawi larduye fasal fuwumbuiyedəro mana kamu-a kwa-aye nankalkalnjayə yakko ;
- b) mukko njakko kalkal kamuwaye nasha fin yaye anin tədiro waljo : ruwu dio, nia ngoda, yakkəme dio-a ngal siasawa-a fasalla fuwumbuiye-a;

- c) kamuwaye nema kulo gaiye ngawo-a kɛla kuro-aro duno njo koro hakki lɛmanjayero mɛrse njo;
- d) Kamuwa ania cawandoro duno njo : kasu, ilmu, fuwumbui raktuye, kidaramma dagarre bɛladɛyaye-a bɛrniye-aro faidadu kɛndɛgai kɛji cawando nantalaanja jagarjaro ;
- e) Siasa-a fasalla fuwumbuiye-a ruwujaiya, fɛleduwu fuwumbui adamgɛnaye masammanno kamuwayen faidadu ;
- f) awowa faida bawoa dunialaye-a, siasawa-a fasalla kasuwuye-a arsiyiye-adɛ kamuwaye nangɛnaro tɛgɛrdɛnaro yakkɛme waldu.

Kal 20- Hakkiya kamu kambaye

Larduwadɛ jawalla ngɛla jussana maja kamu kambadɛ hakkiya adamgɛnaye samman kɛjoro faidadaro awowa cidiya anin kida tɛdo :

- a) kamu kambaro awo adamgɛnaro njɛddoye diwi fima nanguro njakko bi bastu tɛddiwawo ;
- b) kwadɛ nuna kaldɛn kamba yallanjuro kistuwumaro walji, yalla ani kɛji fandanjaro gɛni kuttua ;
- c) kamu kambadɛ hakki kam ronjuye kɛreje niyaduye cɛdana.

Kal 21- Hakki na ngodaye

1. Kamu kamba hakki warawa kwanjuyen nuwa kalkal fandoye cɛdana. Kambadɛ, jiri niyayedɛ jiri firo walyeno yaye, hakki fado kwanjuyedɛn dɛgaye cɛdana. Niya kido yaye, hakki adɛa cɛdana fadodɛ kaanjua, bi tiro warasan cɛdɛnaa.
2. Kongwawa gai kamuwadɛ hakki lɛman amwurawanjuye kalkallo warasaduye cɛdana.

Kal 22- Sɛriwo masammanne kamuwa kawu jawunaye

Larduwadɛ ania niajana :

1. Sɛriwo kamuwa kawu jawunaye dio-a jawalla jussana madu kanji awo mɛraduwa tiyinjayɛ-a kungunaye-a naptu curo jamaye-an cɛdana-a kida-a sania kɛrio-aro ngawonja-an ;
2. Kamuwa kawu jawunaa basari nja-a madu karwuye gɛni-a kɛmurjo nangaro gayirda-aro sɛriwodu koro tayiro hakki darajaan tayen mɛrse njo.

Kal 23- Sɛriwo masammanne kamuwa maskinnaye

Larduwa curon mukkonjaadɛ nia ania dioye ngojana :

- a) Sɛriwo kamuwa maskinnaye jawalla jussana madun dio kanji awo mɛraduwa kareyaye-a kungunaye-a naptu curo jamaye-an cɛdanan kida-a sania kɛrio-aro ngawonja-a nia ngodaro mukkonja njakko-a buduro dioro.

- b) Kamuwa maskinnaye basari nja-a madu karwuye gəni-a maskin nangaro gayirda-aro səriwodu koro tayiro hakki darajaan taye mərse njo.

Kal 24- Səriwo masammanne kamuwa curo riduyen dasaanaye

Larduwadə nia ania dioye ngojana:

- a) səriwo kamuwa talaawaye, kamuwa fadomaye, kamuwa jamawa waadaye yukkudo koro tayiro na jussəna mərəduwanja kareyaye, kungunaye-a naptu curo jamaye-a wujənan mərse njo;
- b) səriwo kamuwa curoa bi cakkambi koson dasaanaro kudo tayiro na naptunjaro jussəna-a hakki darajaan taye-a maduan.

Kal 25- Yassa

Larduwadə ania niajana :

- a) kamu fi duwon hakkiyanju-a afuwanju-a sawi adən mananja cadənadəro ganambu təddənadəro yassa jussəna mərsedu ;
- b) yassa jiri ani gaidəa kənduwowu sharaye, kidaramma gomnatiye, majilissaye goniya bi kənduwoma goni laa wada wuljənadə cadiro tabbattuwu.